

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 615.21

В.О.ШАПОВАЛОВА, д-р фармац. наук, проф., В.В.ШАПОВАЛОВ, д-р фармац. наук, М.Ю.СУХАЯ, аспірант

Національний фармацевтичний університет, м. Харків,

Міжгалузева спілка ветеранів Афганістану та учасників бойових дій на території інших держав при СУ ГУМВС в Харківській області (в-і)

ФАРМАЦЕВТИЧНЕ ПРАВО: ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ТРОЯНДИ ГАВАЙСЬКОЇ (*ARGYREA NERVOSA*) В УКРАЇНІ З ПОЗИЦІЇ СУДОВОЇ ФАРМАЦІЇ

Ключові слова: фармацевтичне право, судова фармація, фармацевтичне законодавство, троянда гавайська (*Argyrea nervosa*), курильні суміші, обіг

Сьогодні в Україні перше місце займають проблеми порушень правил обігу та зловживання молоддю психоактивними речовинами через курильні суміші з подальшими негативними наслідками у вигляді токсикоманії і наркоманії. Правоохоронні та контролюючі органи фіксують факти правопорушень щодо вільного та невідрегульованого продажу (збуту) в мережі Інтернет, на вулицях, в арома-кіосках небезпечних психоактивних речовин у складі курильних сумішей [5, 6].

Тому **метою роботи** стало вивчення особливостей регулювання обігу курильних сумішей, до складу яких входить троянда гавайська (*Argyrea nervosa*) та її насіння, для удосконалення фармацевтичного законодавства щодо правил обігу психоактивних речовин з позиції судової фармації.

Матеріали та методи дослідження

Дослідження проводили на базі кафедри фармацевтичного права Інституту підвищення кваліфікації спеціалістів фармації з використанням методів нормативно-правового, документального та системного аналізу. Предметом дослідження стали рослини родини в'юнків *Convolvulaceae*: троянда гавайська (*Argyrea nervosa*) та її насіння; в'юнок пурпуровий (*Convolvulus purpurea*); в'юнок іпомея (*Convolvulus ipomoea*). Проведено судово-фармацевтичне вивчення особливостей регулювання обігу та наслідків нераціонального вживання троянди гавайської та її насіння.

Результати дослідження та їх обговорення

З огляду літературних джерел з'ясовано, що троянду гавайську (*Argyrea nervosa*, аргірея розгілчаста) відносять до родини в'юнків (*Convolvulaceae*), яка має сленгові назви, наприклад: «слонова драга»; «волохата ранкова слава»; «коричнева таблетка»; «тропічні камінці»; мала гавайська дерев'яна троянда (МГДТ), *Hawaiian baby wood rose (HBWR)*. Троянда гавайська – це багаторічна ліана, зростає у тропічному кліматі заввишки 9 м, стебла тонкі, гілчасті, здерев'янілі та виткі. Виворіт листя і молоді стеблі вкриті густим білим опушенням. Листя овально-серцеподібні, до 30 см у поперечнику. Яскраво-рожеві, трубчасті квіти, близько 5 см у діаметрі, розташовані щільними суцвіттями, з'являються навесні та влітку. Родом троянда гавайська походить зі Східної Індії, Бангладешу, Бірми, вона поширена по всьому світу, особливо в таких місцевостях як Гаваї, Африка, Карибські острови. Плоди троянди гавайської – «дерев'яне» насіння, що виглядає як маленька, виточена з дерева троянда. Колір насіння варіює від жовтого з плямами до темно-коричневого. Стручки троянди гавайської містять від 4 до 6 зерен. Традиційне використання рослини в Індії передбачало вживання листя і коріння (які не мають психоактивних властивостей) для антисептичної та протизапальної дії, зокрема коріння рослини традиційно використовують в аюрведичній медицині як тонізуючий засіб, афродізіак, при лікуванні артриту, діабету, чоловічого безпліддя. Психоактивні властивості насіння троянди гавайської стали відомими в основному через їх використання на Гаваях, Гаїті, де зубожілі представники населення вживали насіння в пошуках «дешевого кайфу», як альтернативу алкоголю. Зразок троянди гавайської незабаром потрапив до професора Альберта Хофманна, який відкрив ЛСД, підтвердив наявність психоактивних властивостей і проаналізував хімічний склад насіння цієї рослини. Так, з'ясовано, що у складі насіння троянди

© Колектив авторів, 2011

гавайської містяться ергометрин, а також лізергінова кислота та її похідні: ергін, лізергол, лізергід (ЛСД). Ефекти перорального вживання насіння троянди гавайської порівняні з дією ЛСД. Психоактивну дію троянди гавайської зазвичай описують як «характерну психоделічну» (відчуття «легкого захоплення», підняття настрою), з підвищенням дози – почуття втоми. Насіння рослини може підвищувати тонус та скорочувальну активність міометрію, що призводить до абортів [3, 8].

Далі наведено приклад із судово-фармацевтичної практики щодо негативного впливу на здоров'я двадцятирічного підлітка при зловживанні насінням троянди гавайської.

Приклад: «...Гр. І. вказує, що він вживав насіння гавайської троянди кілька разів. Потім він вирішив збільшити дозу, незважаючи на попередження про те, що високі дози не бажані через можливу небезпеку для здоров'я: тремор рук, ніг, усього тіла, візуальні (зміни простору при відкритих очах і візерунки при закритих очах), звукові галюцинації, порушення у сприйнятті часу («п'ять хвилин здаються годиною, а година здається п'ятьма хвилинами»), головний біль, роздратованість, хитка хода, незадоволеність собою, злоба, агресивність...» [1].

За результатами судово-фармацевтичного аналізу режиму контролю доведено, що до складу троянди гавайської (*Argyrea nervosa*) входять речовини, які за класифікаційно-правовою ознакою відносяться до прекурсорів (ергометрин, лізергінова кислота) та психотропних речовин (ЛСД). Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 р. за № 770 «Про затвердження Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» встановлено, що прекурсори ергометрин та лізергінова кислота віднесені до Таблиці IV Списку № 1 «Прекурсори, обіг яких обмежено і стосовно яких встановлюються деякі заходи контролю»; психотропна речовина лізергід (ЛСД) – таблиці I Списку № 2 «Особливо небезпечні психотропні речовини, обіг яких заборонено» [5].

Подальші дослідження спрямовано на визначення порядку обігу троянди гавайської (*Argyrea nervosa*) в інших країнах, зокрема у США та Російській Федерації (РФ). З'ясовано, що в США обіг цієї рослини повністю легалізовано, хоча похідні лізергінової кислоти, які входять до складу її насіння, віднесені до Списку III «Controlled Substances Act» [2].

В РФ насіння троянди гавайської включено до Списку I «Наркотические средства и психотропные вещества, оборот которых в Российской Федерации запрещен», в розділ «Наркотические средства» постанови від 31.12.2009 р. № 1186 «Изменения, которые вносятся в постановление Правительства Российской Федерации по вопросам, связанным с оборотом наркотических средств» [7].

В Україні троянда гавайська та її насіння постановою Кабінету Міністрів України від 31.05.2010 р. за № 373 «Про внесення змін до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» включені до Таблиці I Списку № 2 «Особливо небезпечні психотропні речовини, обіг яких заборонено» постанови Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 р. за № 770 «Про затвердження Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» [5, 6].

На підставі огляду наукової літератури та проведеного судово-фармацевтичного моніторингу встановлено, що у родині в'юнків (*Convolvulaceae*) відомі й інші рослини, хімічний склад насіння яких майже ідентичний з насінням троянди гавайської: в'юнок пурпуровий (*Convolvulus purpurea*); в'юнок іпомея (*Convolvulus ipomoea*). В'юнок пурпуровий (*Convolvulus purpurea*) (сленгова назва – ололіукі *Ololiuqui*) здавна використовували ацтеки в релігійних церемоніях, а в неофіціальній медицині – при лікуванні венеричних захворювань, пухлин та в якості знеболювального засобу. В'юнок іпомея (*Convolvulus ipomoea*) – це декоративна рослина, насіння якої містить психоактивні речовини, віднесені до класифікаційно-правової групи «психотропні речовини». Існує кілька видів в'юнків іпомеї із сленговими назвами: «ранкова слава» – *morning glory*; «небосхил» – *heavenly blue*; «літаючі блюдця» – *flying saucers*; «перлинні врата» – *perly gates*; «блакитна зірка» – *blue star*; «весільні дзвони» – *wedding bells* [9].

Для удосконалення фармацевтичного законодавства щодо правил обігу психоактивних речовин і протидії зловживанню молоддю психоактивними речовинами через курільні суміші з подальшими негативними наслідками у вигляді токсикоманії і наркоманії кафедрою фармацевтичного права Інституту підвищення кваліфікації спеціалістів фармації запропоновано **внести в'юнок пурпуровий (*Convolvulus purpurea*), в'юнок іпомея (*Convolvulus ipomoea*) та їхні похідні до переліку психотропних речовин** постанови Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 р. за № 770, а саме до таблиці I Списку № 2 «Особливо небезпечні психотропні речовини, обіг яких заборонено» [5].

Для протидії незаконному обігу в'юнка пурпурового (*Convolvulus purpurea*), в'юнка іпо-

меї (*Convolvulus ipomoea*) та їхніх похідних кафедрою фармацевтичного права також розроблено невеликі, великі та особливо великі розміри цих психотропних речовин, які запропоновано внести до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 01.08.2000 р. за № 188 «Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які перебувають у незаконному обігу» [4], що наведено в табл. 1.

Т а б л и ц я 1

Невеликі, великі та особливо великі розміри психотропних речовин, що перебувають у незаконному обігу

Назва психотропних речовин	Невеликі розміри (г)	Великі розміри (г)	Особливо великі розміри (г)
В'юнок пурпуровий (<i>Convolvulus purpurea</i>) та його похідні	до 3,0	від 30 до 300	300,0 і більше
В'юнок іпомея (<i>Convolvulus ipomoea</i>) та його похідні	до 3,0	від 30 до 300	300,0 і більше

В и с н о в к и

1. Для посилення державного контролю з позиції судової фармації вивчено особливості регулювання обігу та режим контролю рослин родини в'юнків (*Convolvulaceae*): троянда гавайська (*Argyrea nervosa*) та її насіння; в'юнок пурпуровий (*Convolvulus purpurea*); в'юнок іпомея (*Convolvulus ipomoea*) та їхні похідні, що входять до складу курильних сумішей.

2. Для запобігання зловживанню молоддю психоактивними речовинами через курильні суміші з подальшими негативними наслідками у вигляді токсикоманії і наркоманії запропоновано нормотворчі заходи у вигляді змін та доповнень до чинних нормативно-правових документів щодо правил обігу однієї із класифікаційно-правової групи психоактивних речовин – «психотропні речовини».

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: [ttp://http://www.psyflora.ru/articles/tripreporti/hawaiian_baby_wood_rose](http://www.psyflora.ru/articles/tripreporti/hawaiian_baby_wood_rose).

2. Controlled Substances Act // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: [http://http://www.justice.gov/dea/pubs/scheduling.html](http://www.justice.gov/dea/pubs/scheduling.html).

3. Гавайская роза // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: [http://http://ru.wikipedia.org/wiki/Гавайская_роза](http://ru.wikipedia.org/wiki/Гавайская_роза).

4. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01.08.2000 р. № 188 «Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу: [http://http://zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua).

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 р. за № 770 «Про затвердження Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» // Фармацевтичне право. Навчальний посібник до аудиторної та позааудиторної роботи з фармацевтичного законодавства за спеціальністю «Фармація» / В.О.Шаповалова, В.В.Шаповалов, В.В.Шаповалов (мл.). – Х., 2008. – С. 98–107.

6. Постанова Кабінету Міністрів України від 31.05.2009 р. за № 373 «Про внесення змін до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» // Фармацевтичне право в безпечному самолікуванні. Лікарські засоби, які відпускаються без рецепта лікаря / За ред. В.В.Шаповалова. – Х.: «Скорпіон», 2010. – С. 1149–1150.

7. Постановление правительства Российской Федерации от 31.12.2009 г. № 1186 „Изменения, которые вносятся в постановление Правительства Российской Федерации по вопросам, связанным с оборотом наркотических средств” // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: [http://http://www.stratgap.ru/pages/strategy/3662/3887/4266/index.shtml](http://www.stratgap.ru/pages/strategy/3662/3887/4266/index.shtml).

8. Психоделические растения // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: [http://http://voodooipl.ru/category/psixodelicheskie-rasteniya](http://voodooipl.ru/category/psixodelicheskie-rasteniya).

9. Энциклопедия наркотиков // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: [http://http://narcotics.su](http://narcotics.su).

Надійшла до редакції 15.02.2011.

В.А. Шаповалова, В.В. Шаповалов, М.Ю. Сухая

ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОЕ ПРАВО: ОСОБЕННОСТИ РЕГУЛИРОВАНИЯ ОБОРОТА РОЗЫ ГАВАЙСКОЙ (*ARGYREA NERVOSA*) В УКРАИНЕ С ПОЗИЦИИ СУДЕБНОЙ ФАРМАЦИИ

Ключевые слова: фармацевтическое право, судебная фармация, фармацевтическое законодательство, роза гавайская (*Argyrea nervosa*), курительные смеси, оборот

В статье рассмотрена проблема необходимости усовершенствования фармацевтического законодательства Украины для усиления государственного контроля за регулированием оборота растений рода роза гавайская (*Argyrea nervosa*) с позиции судебной фармации. Изучены негативные медико-фармацевтические последствия злоупотребления растениями этого вида молодёжью.

V.A. Shapovalova, V.V. Shapovalov, M.Yu. Sukhaya

PHARMACEUTICAL LAW: PARTICULARITIES OF REGULATION OF THE ARGYREA NERVOSA CIRCULATION IN THE UKRAINE FROM THE POINT OF FORENSIC PHARMACY

Key words: pharmaceutical law, forensic pharmacy, pharmaceutical legislation, Hawaiian Rose (*Argyrea nervosa*), smoking mixture, circulation

S U M M A R Y

In this article the problem of the need to improve pharmaceutical legislation of Ukraine to strengthen state control over the regulation of plant species *Argyrea nervosa* from the point of judicial pharmacy. Negative health consequences of drug abuse by the plants species of *Argyrea nervosa* by the youth were studied.